

-Никифорова Любовь Ивановна-
Воспитатель
МБДОУ детский сад «Кэскил»
Алтанцы/Амгинский;
«Хоһоону үөрэтии оҕо тылын
сайддытыгар оруола»

Хоһоону үөрэтии оҕо тылын сайдытыгар оруола

Тыл - норуот сүрүн баайа, төрөөбүт ийэ тылы диригинник биллэриин, кини тылыгар иитии – бу тылынан сангарар норуот культурата салгыы сайдарыгар улахан суолталаах. Тыл көмөтүнэн олох бары уустук чahчыларын дөбөннук, судургутук, диригинник итэҕэтэр, өйдөтөр кыах үөскүүр.

Оҕо кыра эрдэҕиттэн төрөөбүт тылын барҕа баайын, өбүгэтин үтүө үгэһин ингэринэн, амарах сүрэхтээх, мындыр өйдөөх, сахалыы куттаах-сүрдээх киһи буола улаатыта кини инники олоҕор сүдү суолталаах. Төрөөбүт ийэ тылынан сөпкө сангарар, киэн туттар буоллаҕына, бу оҕо баай тыллаах, кэрэни таптыыр киһи буола улаатар.

Кыра оҕо аан маннай улахан киһини үтүктэн сангарар. Кини хараҕын далыгар көстөр маллартан, ийэ, аҕа, эбээ, эһээ, эдьиий, убаай диэн тыллартан саҕалаан көрөн-истэн этэ, хатылыы сангара үөрэнэр. Дьыэ иһинээҕи дьон кэпсэтэр санатын истэн, үтүктэн кинилэр туох туһунан кэпсэтэллэриттэн оҕо тылын сайдыта улахан тутулуктаах.

Онтон тулалыыр эйгэтин, уус-уран айымньыны кытта билсэн алтыһан бардаҕына тылын саппааһа байар. Норуот тылынан уус-уран айымньытын бары керуннэрэ оҕо тыла-өһө, өйө-санаата, сиэрэ-майгыта сайдарыгар улахан суолталааҕын быһыытынан иитиигэ туттуохха сөп. Саха ырыата-тойуга, оһуохайа, чабырҕаҕа уус-уран тыл баайын кэрэһэлиир. Остуоруйалар, таабырыннар, өс хоһоонноро, уос номохторо, үгэлэр оҕо фантазиятын, өйүн сааһылыырга, түмүктэри онгорорго, дьобурун сайыннарга көмөлөөхтөр.

Оҕо оонньоон бэйэтин саастыылаахтарын кытта бодоруһар кэмигэр уустук, киһи-киһиэхэ сыһыанын туһунан өйдөбүлгэ кэлэр, тыла-өһө уустугуран барар. Манна табыгастаах ньыманан оҕо хоһоону билиһиннэриин буолар.

Хоһоон диэн «хоһуйуу» диэн тылтан үөскээбит буолуон сөп. Хоһоонно саамай кэрэ, ыраас тыллар этиллэллэр. Хоһоон оҕо толкуйдуур өйүн, саныыр санаатын, тылы дорҕоонноохтук

санарыытын, куолаһын, туттуутун –хаптыытын (мимикатын) сайыннаар. Хоһоону билиһиннэрэргэ араас ньымалары туттуохха сөп.Оҕо тус уратытын, сааһын, интириэһин, баҕатын учуоттаан ыыттаахха үлэ түмүктэрэ көстүөн сөп.

Хоһоону билиһиннэриигэ манньк ньымалары туттуохха сөп:

- Ис хоһоонунан хартыыналар;
- Араастаан хамсаныы;
- Айылҕа көстүүтүн уратыларын дьыл кэминэн;
- Оҕо сөбүлүүр оонньуурдарын уо.да.

Хоһоону үөрэтиигэ методическай ирдэбиллэр:

- Хоһоону барыларын биир тэннэ аахтаран үөрэтиллиэ суохтаах. Маныха оҕо хоһоон ис хоһоонун улаханньк өйдөөбөккө, мээһэ үтүктэн эрэ хатылыыр, этигэн саната сайдыбат
- Хоһоону куплеттарынан, кэрчиктэринэн аахтаран үөрэтиллэр.
- Хоһоону үөрэтэргэ оҕону салгыппат интириэһиргэтэр, сэргэхситэр ньымалары туттуллуохтаах (оонньуур, хартыына, оруолларынан уо.д.а)
- Хас биирдии оҕо уратытын учуоттааһын.
- Хоһоону түгэнигэр сөп түбэһиннэрэн үөрэтии, ааһыы ыытыллыахтаах.

Хоһоону үөрэтиигэ дьарык тутула:

1. Хоһоону ааһыах иннинэ оҕо болҕомтотун тардар оонньууру, хартыынаны көрдөрүү таабырын таайтарыы;
2. Хоһоон аатын, авторын этэн туран дорҕоонноохтук ааһыы;
3. Хоһоон ис хоһоонунан сэхэргэһии (бэсиэдэ) ыытыллар;
4. Оҕолору бэйэбит ааһыаххыт диэн сэрэтэн туран хоһоону иккистээн ааһыы;
5. Оҕолору аахтарыы;

Хоһоону нойосуус үөрэтэргэ оҕо хас да соругу толорор:

1. Туох кэнниттэн туох кэлэрин өйдөөһүн, туох туһунан этиллэрин билии;
2. Тыллары сөпкө санарыы;

3. Дорџоонноохтук сангарыы;

Хоһоону оџоџо тириэрдии, өйдөтүү иитээччи, төрөппут
хайдах ааџарыттан быһаччы тутулуктаах

Уустаан-ураннаан, куолаһын уларытан, ис дууьатыттан
аахтаџына оџо хоһоону тута өйдүүр.

Оџо тылын, өйдүүр дьоџурун сайыннарыы, сахалыы айымньыга
тапталы инэрии оџо оскуола иннинээџи сааһыттан саџаланар
онно суолтата биэриэџин.